

СТАН ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОСТІ

STATE AND RESULTS OF EFFICIENCY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

У статті розглянуто стан та результати ефективності діяльності підприємств промисловості. Здійснено аналіз розподілу підприємств на великі, середні, малі у 2019 р. Визначено питому вагу зайнятих працівників на цих підприємствах. Проаналізовано індекси промислової продукції основних промислових груп за січень-травень 2020 р. Розглянуто індикатори ділової впевненості в промисловості та в переробній промисловості протягом 2015–2019 рр., трьох місяців 2020 р.; фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності за січень-березень 2020 р., які свідчать про наявність від'ємного фінансового результату (сальдо) до оподаткування. Найменша кількість збиткових підприємств серед тих, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, найбільша – тимчасове розміщення й організація харчування. Проаналізовано фінансові результати за видами економічної діяльності промисловості за січень-березень 2020 р., які свідчать, що підприємства, котрі одержали прибуток, належать до добувної промисловості і розроблення кар'єрів; виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції. Усі інші підприємства одержали збиток.

Ключові слова: стан, результат, ефективність діяльності, підприємства промисловості.

В статтє рассмотрены состояние и результаты эффективности деятельности

предприятий промышленности. Осуществлен анализ распределения предприятий на крупные, средние, малые в 2019 г. Определен удельный вес занятых работников на этих предприятиях. Проанализированы индексы промышленной продукции основных промышленных групп за январь-май 2020 г. Рассмотрены индикаторы деловой уверенности в промышленности и перерабатывающей промышленности в течение 2015–2019 гг., трех месяцев 2020 г.; финансовые результаты до налогообложения крупных и средних предприятий по видам экономической деятельности за январь-март 2020 г., которые свидетельствуют о наличии отрицательного финансового результата (сальдо) до налогообложения. Наименьшее количество убыточных предприятий среди тех, кто осуществляет финансовую и страховую деятельность, наибольшее – временное размещение и организация питания. Проанализированы финансовые результаты по видам экономической деятельности промышленности за январь-март 2020 г., которые свидетельствуют, что предприятия, которые получили прибыль, относятся к добывающей промышленности и разработке карьеров; производству основных фармацевтических продуктов и фармацевтических препаратов; производству компьютеров, электронной и оптической продукции. Все остальные предприятия получили убыток.

Ключевые слова: состояние, результат, эффективность деятельности, предприятия промышленности.

УДК 338.58:65

<https://doi.org/10.32843/bses.54-22>

Пилипенко А.А.

д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку
і бізнес-консалтингу

Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

Строкович Г.В.

д.е.н., доцент,
професор кафедри менеджменту,
логістики та економіки
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

Pylypenko Andrii

Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics

Strokovych Hanna

Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics

The state and results of efficiency of industrial enterprises are considered in the article. An analysis of the division of enterprises into large, medium and small in 2019. Accordingly, large enterprises account for 0.1%, medium – 4.7%, small – 95.2%. The share of workers employed at these enterprises is also determined. 25.3% of employees are employed at large enterprises, 46.8% at medium-sized enterprises, and 27.9% at small ones. The indicators of industrial production of the main industrial groups for January-May 2020 are analyzed. Indices of industrial production by major industrial groups have not changed compared to May and April this year. After the official transition of quarantine to the next stage, the economic activity of enterprises has not changed. Indicators of business confidence in the industry and the processing industry during 2015–2019, three months of 2020 are considered; financial results before taxation of large and medium-sized enterprises by types of economic activity for January-March 2020, which indicate the presence of a negative financial result (balance sheet) before taxation. The smallest number of unprofitable enterprises among those engaged in financial and insurance activities, the largest – temporary accommodation and meals. A positive financial result (balance) before tax is observed in the field of information and telecommunications, financial and insurance activities, professional, scientific and technical activities. Positive financial result (balance) before tax is observed in the field of information and telecommunications, financial and insurance activities, professional, scientific and technical activities. Therefore, it is advisable for unprofitable enterprises to audit their activities, to consider the possibility of changing the format of activities. If it has virtually no economic efficiency in the future, then analyze the possibility of diversification of activities, and in the worst case, its termination in order to minimize losses. The financial results by types of economic activity of industry for January-March 2020 are analyzed, which show that the enterprises that have made a profit belong to the mining industry and quarrying; production of basic pharmaceutical products and pharmaceuticals; production of computers, electronic and optical products. All other enterprises suffered losses.

Key words: condition, result, performance efficiency, industrial enterprises.

Постановка проблеми. В умовах пандемії, що призводить до глобальної та локальної кризи 2020 р., великого значення набувають стан та результати ефективності діяльності підприємств промисловості, які є основою формування валового національного продукту та, як результат, дохідної частини бюджету держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем стану та результатів ефективності діяльності підприємств промисло-

вості присвячено науковій праці багатьох учених. Зокрема, І.В. Гонтарева, А.О. Чередник [1] пропонують методичний підхід до оцінки ефективності розвитку промислових підприємств. В.М. Нижник та М.В. Ніколайчук [2] досліджують тенденції та роблять оцінку чинників підвищення ефективності функціонування підприємств машинобудування.

Н.Г. Пігуль, Є.І. Пігуль [3] аналізують сучасний стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України.

Р.М. Стрільчук, І.В. Кривов'язюк, Б.І. Кривов'язюк [4] розглядають питання економічної діагностики діяльності промислового підприємства та пропонують відповідну методику, яка ґрунтується на проведенні коефіцієнтного аналізу.

Поряд із тим потребують подальшого дослідження питання стану та результатів ефективності діяльності підприємств промисловості в умовах сучасних реалій, які пов'язані з пандемією та виникненням низки обмежень у діяльності підприємств.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз стану та результатів ефективності діяльності підприємств промисловості в умовах пандемії.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах пандемії, що охопила переважну більшість країн світу, доцільно проаналізувати стан та результати ефективності діяльності підприємств промисловості у поточному році, щоб мати чітке уявлення стосовно цього та мати підґрунтя для розроблення відповідних заходів щодо поліпшення їхнього фінансово-економічного стану.

Спочатку доцільно здійснити аналіз щодо розподілу підприємств на великі, середні, малі у

2019 р. (рис. 1). Відповідно великі підприємства становлять 0,1%, середні – 4,7%, малі – 95,2%. Мікропідприємства становлять 82,3% від малих підприємств.

Наступним кроком є аналіз питомої ваги зайнятих працівників на підприємствах із розподілом на великі, середні, малі у 2019 р. (рис. 2).

На великих підприємствах зайнято 25,3% працівників, на середніх – 46,8%, на малих – 27,9%. На мікропідприємствах зайнято 14,3% працівників із малих підприємств.

Далі здійснимо аналіз індексів промислової продукції основними промисловими групами (ОПГ) за січень-травень 2020 р. (рис. 3).

На основі даних, які наведено на рис. 3, можемо побачити, що індекси промислової продукції за ОПГ практично не змінилися у порівнянні травня з квітнем поточного року, тобто після офіційного переходу карантину на наступний етап економічна активність підприємств практично не змінилася. Якщо порівнювати індекси промислової продукції за ОПГ у травні поточного та минулого років, спостерігається суттєве зниження: загалом за

Рис. 1. Розподіл підприємств на великі, середні, малі у 2019 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

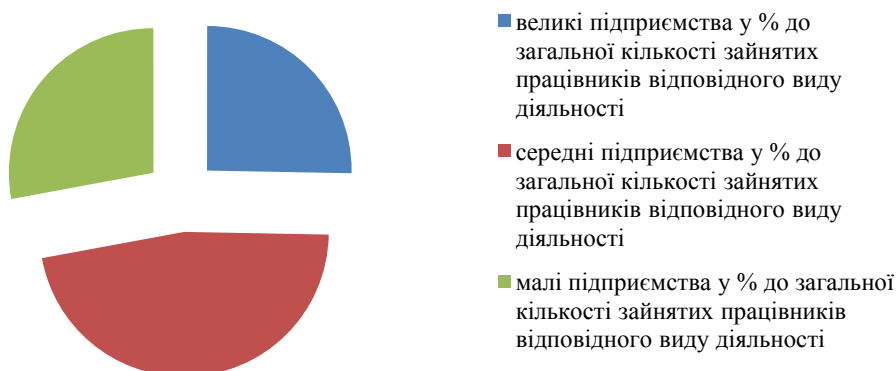

Рис. 2. Питома вага зайнятих працівників на підприємствах із розподілом на великі, середні, малі у 2019 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

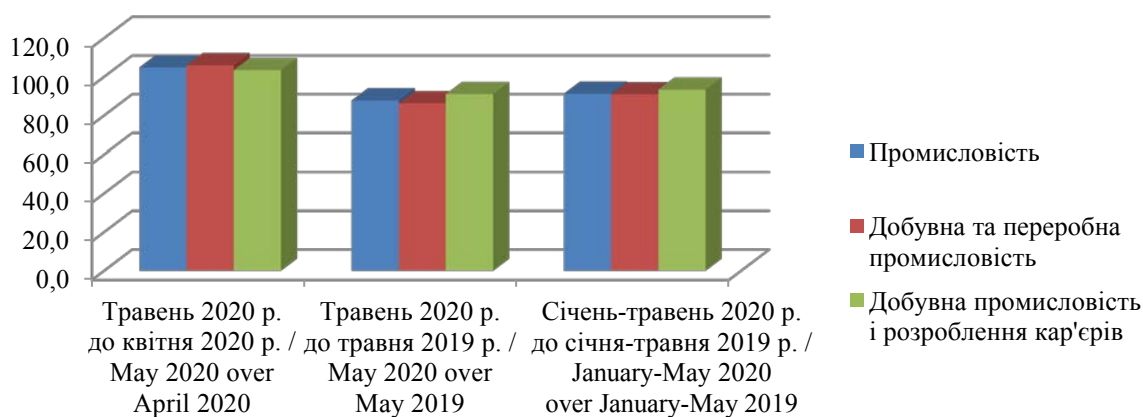

Рис. 3. Індекси промислової продукції за основними промисловими групами (ОПГ) за січень-травень 2020 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

промисловістю – на 12,2%; за добувною та переробною промисловістю – на 13,6%; за добувною промисловістю і розробленням кар'єрів – на 8,9%.

На наступному етапі дослідження розглянемо індикатори ділової впевненості (рис. 4). Протягом 2016–2018 рр. спостерігалось суттєве зростання, у 2019 р. незначний спад, тоді як у 2020 р. відбулося значне падіння, більше ніж на 20 п.

Розглянемо індикатори ділової впевненості в промисловості більш детально (рис. 5).

Як бачимо з рис. 5, на початку 2020 р. відбулося значне падіння очікуваних змін обсягу виробництва продукції та поточного обсягу замовлень на виробництво продукції (попиту). Тільки поточний обсяг запасів готової продукції коливався в певному діапазоні та значних змін не зазнав. У подальшій діяльності підприємствам доцільно корегувати обсяги запасів готової продукції згідно з динамікою зміни попиту на певні групи товарів.

На рис. 6 наведено індикатори ділової впевненості в переробній промисловості.

Стосовно поточного обсягу замовлень на виробництво продукції (попиту) та очікуваних змін обсягу виробництва продукції, то вони мають аналогічну тенденцію (різке падіння у 2020 р.), як представлено на рис. 5. Поточний обсяг запасів готової продукції коливався в певному діапазоні, мав позитивне значення з другої половини 2015 р. по 2019 р. включно, але на початку 2020 р. має від'ємне значення, що свідчить про появу негативної тенденції, з якою стикнулася економіка у цілому.

Суттєве значення для ефективного функціонування підприємств промисловості мають їхні фінансові результати за видами економічної діяльності (табл. 1).

Дані, які представлено у табл. 1, свідчать про наявність від'ємного фінансового результату (сальдо) до оподаткування, що становить -4 902,6 млн грн. При цьому 59,2% підприємств

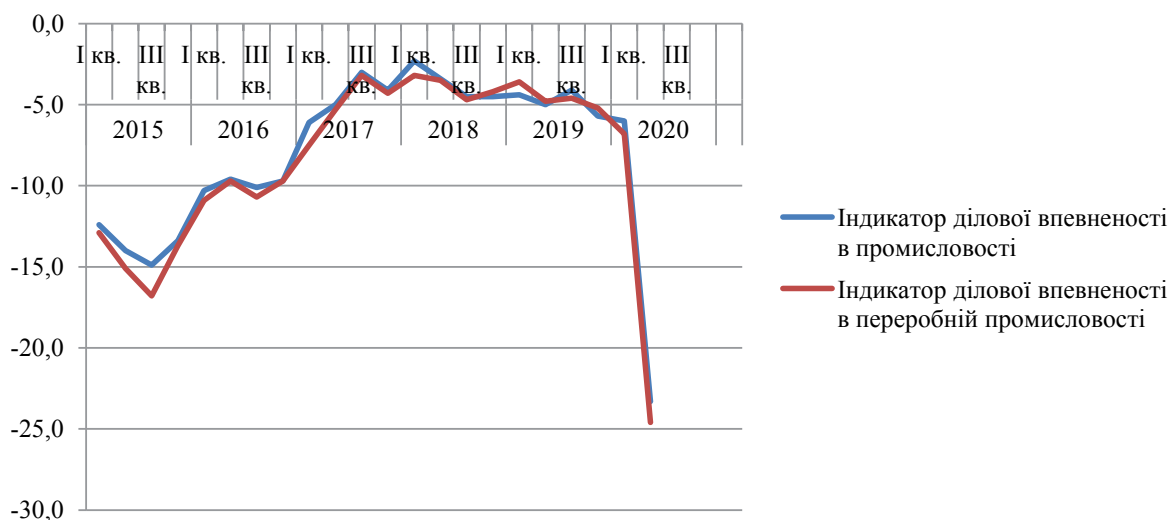

Рис. 4. Індикатори ділової впевненості

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

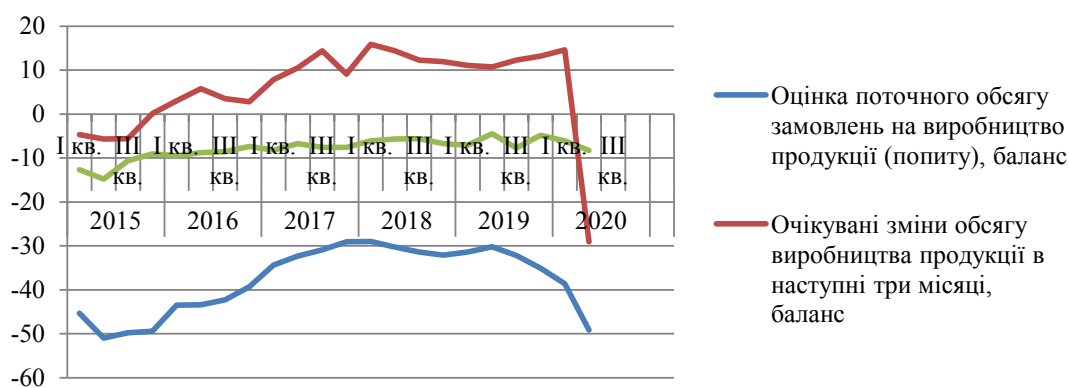

Рис. 5. Індикатори ділової впевненості в промисловості

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

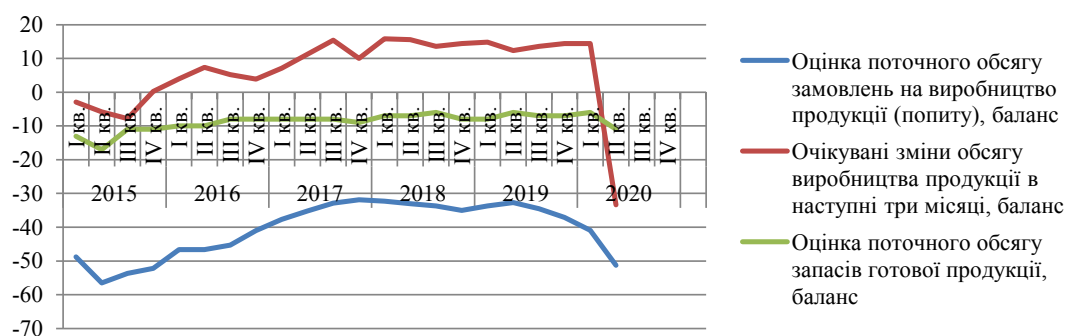

Рис. 6. Індикатори ділової впевненості в переробній промисловості

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

Таблиця 1

Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності за січень-березень 2020 р., млн грн

Види економічної діяльності	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Усього	-4902,6	59,2	199943,1	40,8	204845,7
сільське, лісове та рибне господарство	-158,7	58,6	244,5	41,4	403,2
промисловість	-66115,4	56,4	43214,0	43,6	109329,4
будівництво	-701,1	62,9	627,3	37,1	1328,4
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-10952,8	64,5	17212,3	35,5	28165,1
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-27747,5	46,4	12804,9	53,6	40552,4
тимчасове розміщування й організація харчування	-2226,2	28,3	310,5	71,7	2536,7
інформація та телекомунікації	326,3	66,7	4567,5	33,3	4241,2
фінансова та страхова діяльність	112530,3	83,9	115677,7	16,1	3147,4
операції з нерухомим майном	-9309,3	42,9	1304,7	57,1	10614,0
професійна, наукова та технічна діяльність	1538,2	61,7	3350,7	38,3	1812,5
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-956,2	58,0	383,5	42,0	1339,7
освіта	-34,2	66,7	0,5	33,3	34,7
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-470,1	50,5	225,3	49,5	695,4
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-623,6	44,4	18,4	55,6	642,0
надання інших видів послуг	-2,3	50,0	1,3	50,0	3,6

Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності промисловості за січень-березень 2020 р., млн грн

Види економічної діяльності промисловості	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		У % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	У % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Промисловість	-66115,4	56,4	43214,0	43,6	109329,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5886,6	51,9	18426,0	48,1	12539,4
Переробна промисловість	-61444,7	58,8	15944,7	41,2	77389,4
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	-7510,8	63,5	6087,7	36,5	13598,5
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	-320,3	61,0	145,7	39,0	466,0
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	-1406,1	58,6	837,8	41,4	2243,9
виробництво коксу та продуктів нафто перероблення	-683,5	57,1	779,9	42,9	1463,4
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	-19622,7	54,2	822,6	45,8	20445,3
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	888,2	72,1	1178,5	27,9	290,3
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	-6751,1	56,4	715,8	43,6	7466,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	-13690,1	52,9	2765,1	47,1	16455,2
машинобудування	-11752,1	53,3	2176,6	46,7	13928,7
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	23,0	70,4	134,6	29,6	111,6
виробництво електричного устаткування	-2359,8	54,7	273,7	45,3	2633,5
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших групвань	-5329,4	57,0	1343,3	43,0	6672,7
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	-4085,9	43,0	425,0	57,0	4510,9
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	-596,2	61,5	435,0	38,5	1031,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-9991,9	51,6	8479,5	48,4	18471,4
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-565,4	37,0	363,8	63,0	929,2

одержали прибуток, а 40,8% – збиток. Фінансовий результат підприємств, які одержали прибуток, становить 199 943,1 млн грн, а тих, які одержали збиток, – 204 845,7 млн грн.

Найменша кількість збиткових підприємств серед тих, які здійснюють фінансову та страхову діяльність, найбільша – тимчасове розміщення й організацію харчування. Це пов'язано з практично припиненням діяльності останніх підприємств на період карантину та суттєвими обмеженнями щодо подальшої діяльності в період поступового виходу з карантину. Позитивний фінансовий результат (сальдо) до оподаткування спостерігається тальки у сфері інформації та телекомунікації, фінансовій та страховій діяльності, професійній, науковій та технічній діяльності. Тому збитковим підприємствам доцільно здійснити аудит своєї діяльності, розглянути можливості зміни формату здійснення

діяльності. Якщо це не має практично ніякої економічної ефективності в майбутньому, то проаналізувати можливість диверсифікації видів діяльності, а в найгіршому разі – її припинення з метою мінімізації збитків.

Окрім того, велике значення для ефективного функціонування підприємств промисловості мають їхні фінансові результати за видами економічної діяльності промисловості (табл. 2).

На основі аналізу даних, представлених у табл. 2, можна зробити висновок, що підприємства, які одержали прибуток, належать до добувної промисловості і розроблення кар'єрів; виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції. На жаль, усі інші підприємства одержали збиток, що потребує розроблення та реалізації антикризових програм на них.

Висновки з проведеного дослідження. Підтверджено, що у 2020 р. значно погіршилися стан та результати ефективності діяльності підприємств промисловості, що зумовлено падінням платоспроможного попиту на більшість видів продукції й, як наслідок, зниженням ефективності використання обігового капіталу. Окрім того, спостерігається значне падіння індикаторів ділової впевненості, що за відсутності формування гнучкої системи реагування на підприємствах призведе до їх масового банкрутства. Аналіз фінансових результатів підтверджує наявність негативної тенденції та вимагає негайного корегування планів діяльності підприємств в умовах, що склалися.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гонтарева І.В., Чередник А.О. Методичний підхід до оцінки ефективності розвитку промислових підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 4. С. 21–29.
2. Пігуль Н.Г., Пігуль Є.І. Сучасний стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України. *Економіка та суспільство*. 2018. № 15. URL: <http://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 25.06.2020).
3. Стрільчук Р.М., Кривов'язюк І.В., Кривов'язюк Б.І. Економічна діагностика діяльності промислового підприємства: теорія, методика та практика реалізації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 33. С. 130–137.
4. Тенденції та оцінка чинників підвищення ефективності функціонування підприємств машинобудування : монографія / за ред. проф. В.М. Нижника, доц. М.В. Ніколайчука. Хмельницький : ХНУ, 2010. 398 с.

5. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 17.06.2020).

REFERENCES:

1. Hontareva I. V. (2017) Metodychnyi pidkhid do otsinky efektyvnosti rozvytku promyslovykh pidpriemstv [Methodical approach to assessing the effectiveness of industrial enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 4, pp. 21–29. (in Ukrainian)
2. Pihul N. H., Pihul Ye. I. (2018) Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku mashynobudivnoho kompleksu Ukrainy [Current state and prospects of development of the machine-building complex of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, № 15. Available at: <http://economyandsociety.in.ua> (accessed: 25 June 2020). (in Ukrainian)
3. Strilchuk R. M. (2019) Ekonomichna diahnostyka diialnosti promyslovoho pidpriemstva: teoriia, metodyka ta praktyka realizatsii [Economic diagnostics of industrial enterprise activity: theory, methods and practice of realization]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*, no. 33, pp. 130–137. (in Ukrainian)
4. Tendentsii ta otsinka chynnykiv pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannia pidpriemstv mashynobuduvannia [Trends and assessment of factors improving the efficiency of mechanical engineering enterprises]: monohrafiia / za red. prof. V. M. Nyzhnyka, dots. M. V. Nikolaichuka. Khmelnytskyi : KhNU, 2010, 398 p. (in Ukrainian)
5. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 17 June 2020).